

Könyvtári trendjelentések 3.

A KÖNYVTÁRHASZNÁLÓK

2015-2020

TARTALOM

A könyvtárhasználók jellemzői	1
A regisztrált és az aktív használók számának alakulása.....	1
A könyvtári regisztrált és aktív felhasználók arányának alakulása a népességben belül	3
A regisztrált használók korösszetétele	4

Ebben a riportban a könyvtárhasználók jellemzőit mutatjuk be röviden 2015-től napjainkig az országos könyvtári statisztika (OSAP 1442) adatai alapján. A riport két alpontra mutatja be a használók jellemzőit és a tendenciák alakulását:

1. a könyvtárhasználók jellemzői,
2. a regisztrált használók korösszetétele.

A KÖNYVTÁRHASZNÁLÓK JELLEMZŐI

A REGISZTRÁLT ÉS AZ AKTÍV HASZNÁLÓK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA

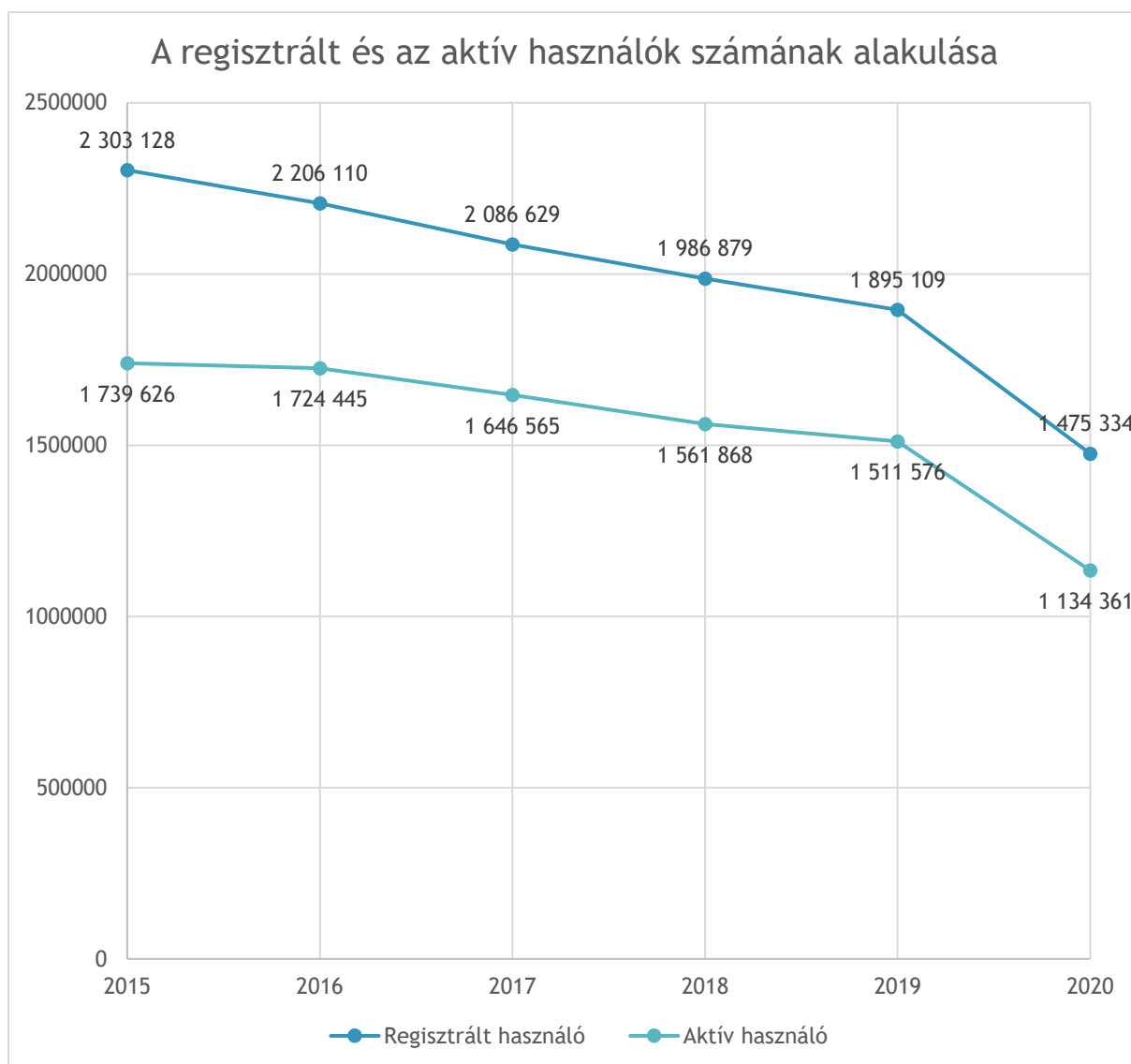
A könyvtárhasználókra vonatkozó két legfontosabb adat a regisztrált és az aktív használók száma, illetve lakosságon belüli aránya. A regisztrált használó a könyvtárba az adott évben beiratkozott, a könyvtár által nyilvántartásba vett használó, függetlenül attól, hogy használta-e a könyvtárat vagy sem, kölcsönzött-e onnan vagy sem. Mindenki ideszámít, aki a tárgyévnek akár egy napján is érvényes regisztrációval rendelkezett. Egy személy nyilvántartásba vétele abban az esetben is csak egy beiratkozásnak minősül, ha egy könyvtárepületen belül a használati szabályzat által előírt módon a részlegek külön regisztrálják használóikat.

Az muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény szerint a nyilvános könyvtárak (nemzeti; megyei hatókörű városi; települési, ahol a községi és a városi önkormányzat nyilvános könyvtár fenntartásával szolgálja ki az olvasókat;

országos szakkönyvtár, valamint az állami egyetemi könyvtár) helyben nyújtott alapszolgáltatásai ingyenesek. Így ezek a helyben elérhető vagy az elektronikus szolgáltatások, amelyek igénybevételéhez nem szükséges olvasójegyet váltani, a tényleges könyvtárhasználók magasabb arányát eredményezhetik, hiszen a regisztrált könyvtárhasználók száma csak az intézményekben az adott esztendőben beiratkozással rendelkezőket jelenti, de nem veszi számba a napijegyeseket és a könyvtár egyéb látogatóit, akik nem iratkoztak be, csak látogatóként jelentek meg.

A könyvtári szolgáltatási pontokon aktív használónak az számít, akit a könyvtár nyilvántartásba vesz, és aki a beszámolási időszakban legalább egyszer igénybe vette a könyvtári szolgáltatásokat. 2015 és 2019 között a statisztikai adatlap útmutatója szerint ideszámolandók a napijegyesek is. 2020-ban az útmutató nem tér ki arra, hogy a napijegyesek ideszámolandók-e.

A könyvtári szolgáltatások tényleges igénybevételének alakulását (például könyvtárlátogatások, távhasználat) *A könyvtárhasználat* című riportban még részletesebben ismertetjük.

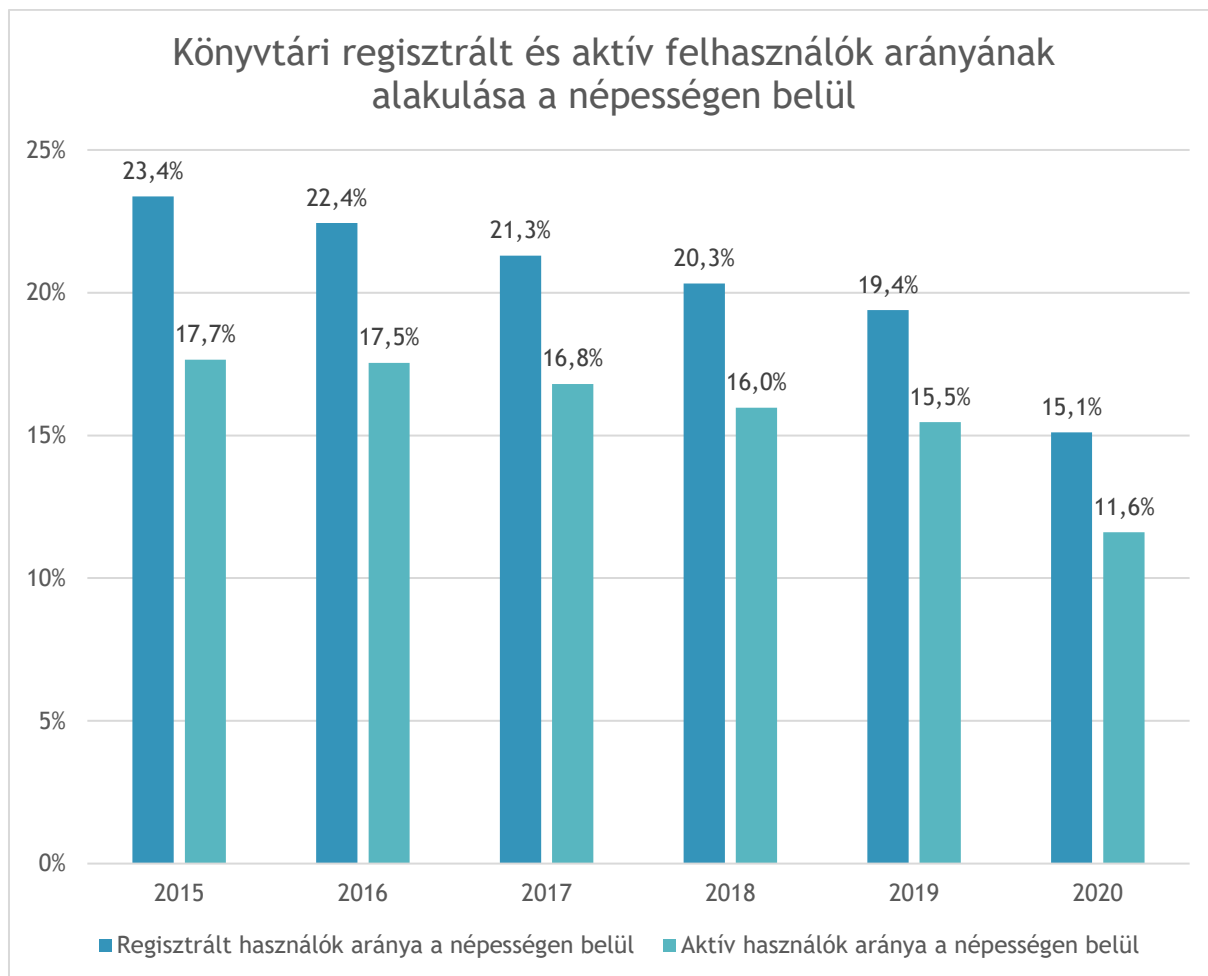

1. ábra. A regisztrált és az aktív használók számának alakulása

Adataink szerint a regisztrált könyvtárhasználók száma az utóbbi években csökkenést mutat (1. ábra). Míg 2015-ben 2 303 128 fő iratkozott be az intézményekbe, addig 2019-ben már csak 1 895 109 fő. 2019-ről 2020-ra további jelentős visszaesés volt tapasztalható a beiratkozott használók számában, amely így 1 475 334 főre zsugorodott. Azonban a legutolsó évben bekövetkezett nagymértékű csökkenés már nem illeszkedik az általános trendbe, és egyértelműen az új típusú

koronavírus-járvány megjelenésének és a könyvtárak ideiglenes bezárásának tudható be. A bezárás következtében 2020-ban a magyarországi könyvtári szolgáltatási pontok átlagosan 107 napot voltak nyitva a 2019-es év átlagos 170 nyitvatartási napjával szemben.

Az aktív használók száma 2015-ben még 1 739 626 fő, 2019-ben 1 511 576 fő volt, majd 2020-ra visszaesett 1 134 361 főre.

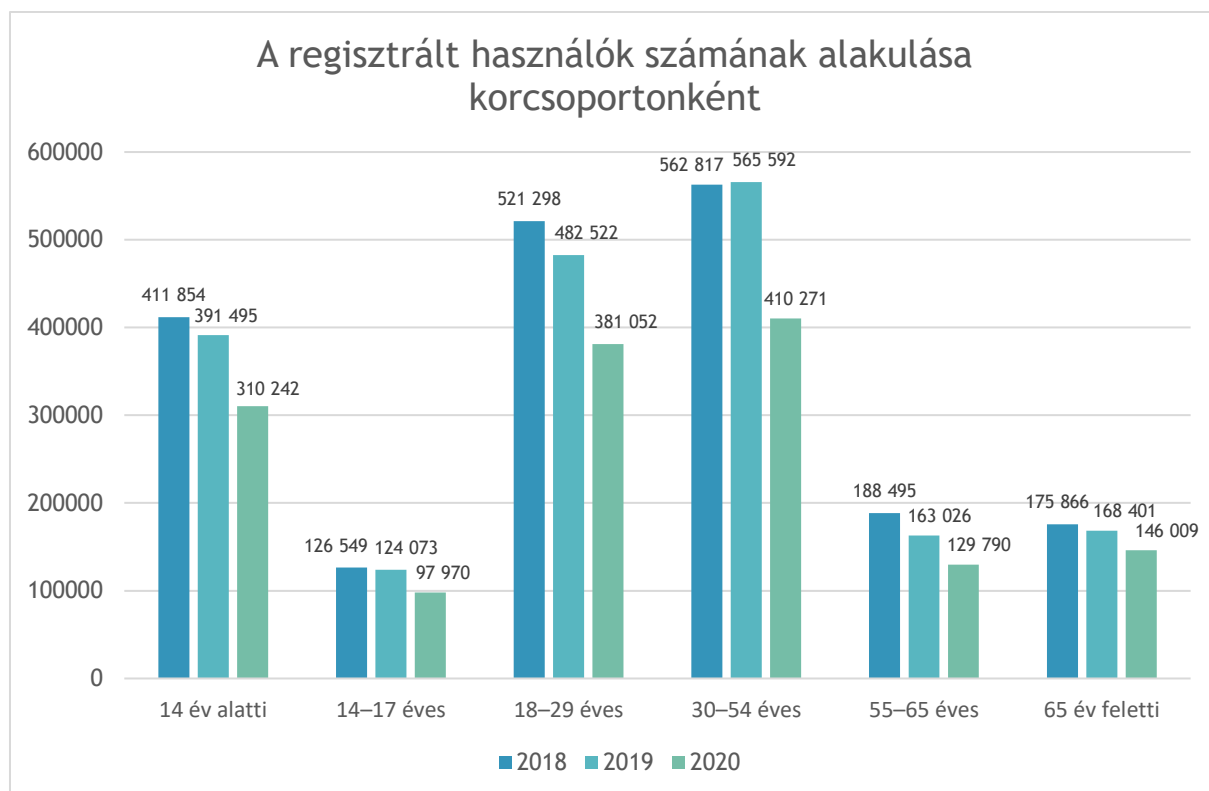
2. ábra. A könyvtári regisztrált és aktív felhasználók arányának alakulása a népességben belül

A regisztrált és aktív felhasználók népességben belüli arányának megállapítása csak megközelítő értéket tartalmaz, ugyanis a könyvtártagok nyilvántartása nem egy minden szolgáltatási pont által használt központi rendszeren keresztül történik. Ebből kifolyólag ugyanaz a személy több könyvtárnak is tagja lehet egy időben, amely több regisztrációnak minősül. Az aktív felhasználók számának meghatározásakor problematikus a napijegyet váltók számának megállapítása és a népességhez való viszonyítása, mert a könyvtári szolgáltatási pontok nem minden esetben azonosítják egyértelműen a látogatót. Ilyen esetben ha ugyanaz a látogató visszatér, nem derül ki, hogy ő már volt az adott évben a könyvtárban.

A könyvtári regisztrált és aktív felhasználók népességhez viszonyított arányának számításakor a könyvtári szolgáltatási pontok által jelentett beiratkozotti létszámot vetítettük a teljes lakosságra. Mind a regisztrált és mind az aktív felhasználók népességhez viszonyított aránya az elmúlt hat évben enyhe csökkenő tendenciát mutat, amelyet a 2020-as évben a pandémia egyszeri hatása még inkább felerősített. Míg 2015-ben a lakosság 23,4%-a regisztrált, 17,7%-a aktív használója volt a könyvtári szolgáltatási pontoknak, addig 2020-ra a lakosságon belüli regisztráltak aránya 15,1%-ra, az aktív beiratkozottak aránya 11,6%-ra csökkent.

A REGISZTRÁLT HASZNÁLÓK KORÖSSZETÉTELE

Az országos könyvtári statisztika 2018 óta méri a regisztrált használók korösszetételét az összes adat-szolgáltató esetében. 2018 előtt csak a közkönyvtárakra vonatkozóan kellett a beiratkozottak korcsoportok szerinti összetételéről adatot szolgáltatni, így a 2018 előtti adatok nem érvényesek a magyarországi könyvtári rendszer egészére, csak a közkönyvtárakra. Emiatt ebben a riportban csak az előző három év adatait mutatjuk be (3. ábra).

3. ábra. A regisztrált használók számának alakulása korcsoportonként

Adataink szerint az előző három évben minden korosztályban csökkent a regisztrált használók száma. A 14 év alattiaknál 412 ezerről 310 ezerre, a 14-17 éves korosztályban 126 ezerről 98 ezerre, a regisztrált 18-29 éveseknél 521 ezerről 381 ezerre, a 30-54 éves korosztályban 562 ezerről 410 ezerre, az 55-65 éveseknél 188 ezerről 129 ezerre és a 65 év felettiéknél 175 ezerről 146 ezerre csökkent 2018-ról 2020-ra. A legnagyobb számban a 30-54 éves, míg legkevésbé a 14-17 éves korosztályban tapasztalható csökkenés: 2018-hoz képest 2020-ra a 30-54 évesek esetében 152 546 fővel, a 14-17 éveseknél 28 579 fővel csökkent a beiratkozott tagok száma. A saját korcsoportokhoz viszonyított arányaiban azonban

leginkább az 55-65 éves korosztály tagjai, a legkevésbé pedig a 65 év feletti maradtak el 2020-ra a könyvtári szolgáltatási pontokból.

A beiratkozott használók korcsoportonkénti megoszlása a pandémia ellenére sem változott számottevően az utóbbi három év folyamán. Változatlan maradt az elmúlt három év során, hogy a könyvtári szolgáltatási pontok regisztrált használóinak több mint fele a 18-54 éves korosztályból kerül ki. A könyvtári regisztrált használók közül a 30-54 évesek találhatók a legnagyobb arányban (28-30%), majd a 18-29 évesek (25-26%), a 14 év alattiak (21%), ezután hasonló arányban az 55-65 év közöttiek és a 65 év feletti (9-10%) következnek. A legkisebb arányban a 14-17 év közötti korosztály (6%) van jelen a beiratkozott tagok között.

KÉSZÍTETTE

Békésiné Bognár Noémi Erika

OLVASÓSZERKESZTŐ

Gulyás Orsolya

FELELŐS KIADÓ

Fehér Miklós
igazgató
Könyvtári Intézet

TOVÁBBI INFORMÁCIÓ

keo@oszk.hu

A KÉZIRAT LEZÁRÁSA

2021. november 25.

ISSN 2786-4014

ISBN 978-963-201-656-6

KÖNYVTÁRI INTÉZET